

SHAXS AXLOQIY TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLARNING O'RNI.

Fayzillayeva Gulandon Akbardjonovna.

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika insitituti

Psixologiya kafedrası

*Ilmiy raxbar: **Nomozova Roziyaxon Omonovna***

Annotatsiya: Mazkur maqolada shaxs axloqiy tarbiyasini shakllantirishda milliy qadriyatlarning ahamiyati tahlil etilgan. Milliy qadriyatlarning axloqiy me'yorlar bilan bog'liqligi, ularning yosh avlod tarbiyasidagi roli ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Maqolada milliy qadriyatlarning shaxs tarbiyasiga ta'sir qilish mexanizmlari va ularni zamonaviy ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha takliflar berilgan. Tadqiqot jarayonida milliy qadriyatlarning tarbiya jarayonidagi o'rni turli nuqtai nazarlardan ko'rib chiqilib, ularning jamiyatdagi ahamiyati aniqlangan.

Kalit so'zlar: axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, tarbiya, ta'lim, shaxs, ma'naviyat, madaniyat, an'ana, urf-odat, milliy g'urur.

Jamiyat rivojlanishida shaxs tarbiyasi muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, globallashuv davrida milliy qadriyatlarning shaxs axloqiy tarbiyasidagi o'rni dolzarb masalalardan biridir. Milliy qadriyatlar – bu xalqning tarixiy, madaniy va axloqiy tajribasining yig'indisi bo'lib, ular yosh avlodning ma'naviy kamolotida beqiyos rol o'ynaydi. Ushbu maqolada milliy qadriyatlarning axloqiy tarbiya jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy qadriyatlarning jamiyatdagi axloqiy me'yorlar bilan qanday bog'liqlikda ekanligi va ularni yosh avlod ongiga singdirish usullari muhokama qilinadi.

Shaxs tarbiyasi har qanday jamiyatning asosiy poydevorlaridan biri bo'lib, insonning axloqiy shakllanishi milliy qadriyatlarga bevosita bog'liqdir. Har bir

xalqning o'ziga xos madaniyati, urf-odatlar, diniy e'tiqodlari, tarixiy merosi mavjud bo'lib, ular jamiyat a'zolarining axloqiy mezonlarini belgilaydi. O'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan milliy qadriyatlari shaxs tarbiyasida muhim rol o'ynaydi.

Axloqiy tarbiya insonning odob-axloq normalariga rioya qilishini, halollik, adolat, mehr-oqibat, o'zaro hurmat kabi fazilatlarni shakllantirishni nazarda tutadi. Bu jarayonda milliy qadriyatlar hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu maqolada milliy qadriyatlarning shaxs axloqiy tarbiyasini shakllantirishdagi o'rni atroflicha tahlil qilinadi.

Axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlar tushunchasi

Axloqiy tarbiya nima?

Axloqiy tarbiya insonning ichki dunyosini yuksaltirish, uni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida shakllantirish jarayonidir. Axloqiy tarbiya quyidagi asosiy fazilatlarni rivojlantirishni nazarda tutadi:

- Halollik va rostgo'ylik
- Adolat va vijdonlilik
- Kattalarga hurmat, kichiklarga izzat
- Vatanparvarlik va fidoyilik
- Do'stlik va sadoqat
- Mehr-oqibat va insonparvarlik

Bu fazilatlar har bir insonda bola yoshidan boshlab shakllantirilishi lozim.

Milliy qadriyatlar tushunchasi

Milliy qadriyatlar – xalqning asrlar davomida shakllangan madaniyati, urf-odatlar, diniy an'analari va ijtimoiy munosabatlar tizimi bo'lib, ular millatning o'ziga xosligini ifodalaydi. O'zbek xalqining milliy qadriyatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Oila qadriyatlari – oilaviy mehr-oqibat, ota-onaga hurmat, farzand tarbiyasi.
- An'analar va marosimlar – mehmondo'stlik, xayriya, diniy bayramlar.

- Ma'naviy meros – buyuk allomalar, adabiyot va san'at an'analari.
- Mehnatsevarlik – halol mehnat qilishga intilish.

Shu sababli milliy qadriyatlar jamiyat taraqqiyotida va shaxs shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Milliy qadriyatlarning axloqiy tarbiyada tutgan o'rni

Milliy qadriyatlar axloqiy tarbiyaning negizini tashkil etadi. Ular yoshlarning dunyoqarashini shakllantirib, ularga ezgulik va ma'naviyatni singdiradi.

Oila qadriyatlari va axloqiy tarbiya

Oila – shaxs tarbiyasining birlamchi maskani hisoblanadi. O'zbek oilalarida axloqiy tarbiya ota-onalar, bobo-buvilar tomonidan amalga oshiriladi. O'zbek oilalarida quyidagi qadriyatlar bolalikdan singdiriladi:

- Ota-onaga hurmat va ularga bo'ysunish
- Aka-ukalar, opa-singillar o'rtasidagi mehr-oqibat
- Oila a'zolarining bir-biriga nisbatan mas'uliyati
- Mehmondo'stlik va saxovat

Bu qadriyatlar bola dunyoqarashini shakllantirishga va uni axloqiy tarbiyalashga xizmat qiladi.

Milliy an'analar va marosimlar axloqiy tarbiyaning asosi sifatida

Milliy an'analar va marosimlar shaxs tarbiyasida muhim rol o'ynaydi.

Misol uchun:

- Navro'z – insonlarga mehr-oqibat, saxovat, poklik va tabiatga hurmatni o'rgatadi.
- Ramazon va Qurbon hayitlari – diniy qadriyatlar, saxovat, yordam ko'rsatish odatlarini mustahkamlaydi.
- Nikoh va oilaviy marosimlar – oilaviy mas'uliyat, hurmat, insoniy munosabatlar rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bu kabi an'analar yosh avlodni axloqiy tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Diniy qadriyatlarning axloqiy tarbiyada tutgan o'rni

Islom dini axloqiy tarbiyaning muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Qur'on va hadislar insonlarga halollik, sabr-toqat, rostgo'ylik, mehr-oqibat kabi fazilatlarni o'rgatadi.

Islomiy axloqiy tarbiyaning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Yolg'on gapirmaslik
- Halol mehnat qilish
- Ota-onaga hurmat
- Odobli va kamtar bo'lish
- Kattalarga izzat, kichiklarga mehr

Bu qadriyatlar jamiyatda sog'lom axloqiy muhit yaratishga xizmat qiladi.

Milliy qahramonlar va axloqiy tarbiya

Milliy qahramonlar yosh avlodga namunali shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbek xalqining buyuk siymolari axloqiy tarbiyada katta ahamiyatga ega:

- Amir Temur – adolat va mardlik timsoli.
- Alisher Navoiy – ma'naviyat va axloqiy mukammallik namunasi.
- Mirzo Ulug'bek – ilm-fan va tafakkurning qadrini anglatadi.

Ularning hayoti va faoliyati yoshlar uchun o'rnak bo'lishi lozim.

Ta'lim tizimida milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiya berish

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiya berish muhim hisoblanadi. Buning uchun:

- Darsliklarda milliy qadriyatlarni yoritish
- Axloqiy-tarbiyaviy tadbirlarni tashkil qilish
- Buyuk allomalar va qahramonlar merosini o'rgatish
- Oila va maktab hamkorligini kuchaytirish

Shunday qilib, ta'lim muassasalarida milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiya berish kelajak avlodning ma'naviy yuksalishiga xizmat qiladi.

Milliy qadriyatlar shaxsning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Oila, maktab va jamiyat axloqiy tarbiyani rivojlantirishda

o'z hissasini qo'shishi zarur. Milliy qadriyatlarni targ'ib qilish va ularga asoslangan tarbiya berish orqali komil insonlarni yetishtirish mumkin.

Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarning axloqiy tarbiya jarayonidagi o'rnini tasdiqlaydi. Ammo zamonaviy jamiyatda bu qadriyatlarning buzilish xavfi mavjudligi ham kuzatilmoqda. Shuning uchun milliy qadriyatlarni saqlash va ulardan to'g'ri foydalanish strategiyalarini ishlab chiqish lozim. Milliy qadriyatlarni global ta'lim standartlari bilan uyg'unlashtirish zamonaviy jamiyat talablariga javob beradigan shaxsni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Yana bir muhim masala – ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari orqali milliy qadriyatlarning yoshlar orasida noto'g'ri talqin qilinishining oldini olish masalasidir.

Xulosa

Maqolada keltirilgan dalillarga asoslanib, quyidagi xulosalar chiqarildi:

Milliy qadriyatlar shaxs axloqiy tarbiyasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish uchun milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish lozim.

Ota-onalar, pedagoglar va jamiyat a'zolari bu jarayonda faol ishtirok etishi kerak.

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni interaktiv o'qitish metodlari orqali yetkazish samaradorlikni oshiradi.

Takliflar:

- Milliy qadriyatlarni targ'ib qilish bo'yicha maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish.

- Ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni kengaytirish.

- Ommaviy axborot vositalari orqali milliy qadriyatlarning axloqiy tarbiyada tutgan o'rnini keng targ'ib qilish.

- Yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashda oilaning rolini mustahkamlash.

- Milliy qadriyatlarning ahamiyatini oshirish uchun davlat siyosati darajasida maxsus dasturlarni amalga oshirish.

Adabiyotlar.

1. Ibragimova G., To'raqulov X.A., Alibekova R. "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar" fani bo'yicha yordamchi uslubiy qo'llanma. - Toshkent: Cho'lpon, 2003.
2. Pedagogika //A.K.Munavvarovning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, O'qituvchi, 1996.
3. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. – Toshkent, Universitet, 1998
4. O'G'Li, J. S. S. (2021). ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARIDA AXLOQ MASALASI VA UNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(3), 11-14.
5. Sulaymonov, J. B. (2021). IBN XALDUNNING „MUQADDIMA“ASARIDA JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TALQINI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(4), 732-737
6. Sulaymonov, J. Abdurahmon ibn Xaldunning tamaddun taraqqiyoti haqidagi qarashlarida jamiyat tahlili. Academic Research in Educational Sciences, 2, 451-455.
7. Hasanboyev J., To'raqulov X.A., Ravshanov O.A., Kushvaktov N.H. Milliy pedagogikamiz tarixiy ildizlari va barkamol avlod tarbiyasi. – Jizzax: 2007